

ISSN: 3060-4613

MAKTABGACHA
VA MAKTAB
TA'LIMI VAZIRLIGI

O'zbekiston
Milliy Pedagogika
Universiteti

№4(5)
2026

- 13.00.00 Pedagogika fanlari
- 13.00.01 Pedagogika nazariyasi. Pedagogik ta'limotlar tarixi
- 13.00.02 Ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi (sohalar bo'yicha)
- 13.00.03 Maxsus pedagogika
- 13.00.04 Jismoniy tarbiya va sport mashg'ulotlari nazariyasi va metodikasi
- 13.00.05 Kasb-hunar ta'limi nazariyasi va metodikasi
- 13.00.06 Elektron ta'lim nazariyasi va metodikasi (ta'lim sohaları va bosqichlari bo'yicha)
- 13.00.07 Ta'limda menejment
- 13.00.08 Maktabgacha ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi
- 13.00.09 Ijtimoiy pedagogika
- 07.00.00 Tarix fanlari
- 19.00.00 Psixologiya fanlari
- 01.00.00 Fizika-matematika fanlari
- 02.00.00 Kimyo fanlari
- 03.00.00 Biologiya fanlari
- 09.00.00 Falsafa fanlari
- 10.00.00 Filologiya fanlari
- 11.00.00 Geografiya fanlari

M

MAKTABGACHA VA MAKTAB TA'LIMI

Pedagogika, psixologiya fanlariga ixtisoslashgan ilmiy jurnal

MAKTABGACHA VA MAKTAB TA'LIMI

Elektron nashr. 520 sahifa,
27-aprel, 2026-yil.

BOSH MUHARRIR:

Karimova E'zoza Gapijanovna – O'zbekiston Respublikasi Maktabgacha va maktab ta'limi vaziri

BOSH MUHARRIR O'RINBOSARI:

Ibragimova Gulsanam Ne'matovna – Pedagogika fanlari doktori, professor

TAHRIRIYAT KENGASHI A'ZOLARI

Ibragimov X.I. – pedagogika fanlari doktori, akademik
Shoumarov G'.B. – psixologiya fanlari doktori, akademik
Qirg'izboyev A.K. – Tarix fanlari doktori, professor
Jamoldinova O.R. – pedagogika fanlari doktori, professor
Sharipov Sh.S. – pedagogika fanlari doktori, professor
Shermuhhammadov B.Sh. – pedagogika fanlari doktori, professor
Ma'murov B.B. – pedagogika fanlari doktori, professor
Madraximova F.R. – pedagogika fanlari doktori, professor
Kalonov M.B. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Nabiyev D.X. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Qo'ldoshev Q. M. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Ikramxanova F.I. – filologiya fanlari doktori, professor
Ismagilova F.S. – psixologiya fanlari doktori, professor (Rossiya)
Stoyuxina N.Yu. – psixologiya fanlari nomzodi, dotsent (Rossiya)
Magauova A.S. – pedagogika fanlari doktori, professor (Qozog'iston)
Rejep O'zyurek – psixologiya fanlari doktori, professor (Turkiya)
Wookyu Cha – Koreya milliy ta'lim universiteti rektori (Koreya)
Polonnikov A.A. – psixologiya fanlari nomzodi, dotsent (Belarus)
Mizayeva F. O. – Pedagogika fanlari doktori, dotsent
Baybayeva M.X. – pedagogika fanlari doktori, professor
Muxsiyeva A.T. – pedagogika fanlari doktori, professor
Aliyev B. – falsafa fanlari doktori, professor
Abdullayeva N. Sh. – Pedagogika fanlari doktori (DSc), professor
Doniyorov S. M. – “Yangi O'zbekiston” va “Pravda Vostoka” gazetalari tahririyati DM bosh muharriri, O'zbekiston Respublikasida xizmat ko'rsatgan jurnalist, filologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
G'afurov D. O. – falsafa fanlari doktori (PhD)
Shomurodov R.T. – iqtisodiyot fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Mirzayeva F. O. – pedagogika fanlari doktori (DSc), dotsent
Jalilova S.X. – psixologiya fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Bafayev M.M. – psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Usmonova D.I. – Samarqand iqtisodiyot va servis institute dotsenti
Saifnazarov I. – falsafa fanlari doktori, professor
Nematov Sh.E. – pedagogika fanlari nomzodi (PhD)
Tillashayxova X.A. – psixologiya fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Yuldasheva F.I. – pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Yuldasheva D.B. – filologiya fanlari bo'yicha falsafa (PhD) doktori, dotsent
Tangriyev A. T. – Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti kafedra professori
Ashurov R. R. – psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Panjiyev M. A. – Qashqadaryo viloyati Maktabgacha va maktab ta'limi boshqarmasi boshlig'ining birinchi o'rinbosari
Xudayberganov N. A. – Xorazm Ma'mun akademiyasi Tabiiy fanlar bo'limining katta ilmiy xodimi, biologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Vaxobov Anvar Abdusattor o'g'li – Pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori, dotsent

Muassis: “Tadbirkor va ishbilarmon” MChJ

Hamkorlarimiz: O'zbekiston Respublikasi Maktabgacha va maktab ta'limi vazirligi, O'zbekiston milliy pedagogika universiteti

EDITOR-IN-CHIEF:

Karimova E'zoza Gapirzhanovna – Minister of Perschool and School Education of the Republic of Uzbekistan

DEPUTY EDITOR-IN-CHIEF:

Ibragimova Gulsanam Ne'matovna – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

EDITORIAL BOARD MEMBERS:

Ibragimov X.I. – Doctor of Pedagogical Sciences, Academician

Shoumarov G. B. – Doctor of Psychological Sciences, Academician

Qirg'izboyev A. K. – Doctor of Historical Sciences, Professor

Jamoldinova O.R. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Sharipov Sh.S. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Shermuhhammadov B.Sh. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Ma'murov B.B. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Madraximova F.R. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Kalonov M.B. – Doctor of Economic Sciences, Professor

Nabiyev D.X. – Doctor of Economic Sciences, Professor

Koldoshev K. M. – Doctor of Economic Sciences, Professor

Ikramxanova F.I. – Doctor of Philological Sciences, Professor

Ismagilova F.S. – Doctor of Psychological Sciences, Professor (Russia)

Stoyuxina N.Yu. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor (Russia)

Magauova A.S. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor (Kazakhstan)

Rejep O'zyurek – Doctor of Psychological Sciences, Professor (Turkey)

Wookyu Cha – President of the National University of Education, Korea (South Korea)

Polonnikov A.A. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor (Belarus)

Mizayeva F. O. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Baybayeva M.X. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Muxsiyeva A.T. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Aliyev B. – Doctor of philosophy, professor

Abdullayeva N. Sh. – Doctor of Pedagogical Sciences (DSc), Professor

Doniyorov S. M. – Editor-in-Chief of the DM Editorial Office of the newspapers “Yangi O'zbekiston” and “Pravda Vostoka”, Honored Journalist of the Republic of Uzbekistan, Doctor of Philosophy (PhD) in Philology, Associate Professor

Gafurov D. O. – Doctor of Philosophy (PhD)

Shomurodov R.T. – Candidate of Economic Sciences (PhD), Associate Professor

Mirzayeva F. O. – Doctor of Pedagogical Sciences (DSc), Associate Professor

Jalilova S.X. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor

Bafayev M.M. – Doctor of Philosophy in Psychological Sciences (PhD), Associate Professor

Usmonova D.I. – Associate Professor, Samarkand Institute of Economics and Service

Saifnazarov I. – Doctor of philosophy, professor

Nematov Sh.E. – Candidate of Pedagogical Sciences (PhD)

Tillashayxova X.A. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor

Yuldasheva F.I. – Doctor of Philosophy in Pedagogical Sciences (PhD), Associate Professor

Yuldasheva D.B. – Doctor of Philosophy (PhD) in Philological Sciences, Associate Professor

Tangriyev A.T. – is a professor of Tashkent State University of Economics

Ashurov R. R. – Doctor of Philosophy (PhD) in Psychology, Associate Professor

Panjiyev M. A. – First Deputy Head of the Department of Preschool and School Education of the Kashkadarya Region

Khudaiberganov N. A. – Senior Researcher of the Department of Natural Sciences of the Khorezm Mamun

Academy, Doctor of Philosophy (PhD) in Biological Sciences

Vakhobov Anvar Abdusattor oglu – Doctor of Philosophy in Pedagogical Sciences, Associate Professor

“Maktabgacha va maktab ta'limi” jurnali O'zbekiston Respublikasi Oliy attestatsiya komissiyasining quyidagi qarorlariga asosan pedagogika va psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD) hamda fan doktori (DSc) ilmiy darajasiga talabgorlarning dissertatsiyalaridagi asosiy ilmiy natijalarni chop etish uchun milliy ilmiy nashrlar ro'yxatiga kiritilgan:

Pedagogika fanlari bo'yicha: OAK Kengashi tavsiyasi (26.08.2024-y., №11-05-4381/01) asosida:

- Ekspert kengashi (29.10.2024-y., №10)
- Rayosat qarori (31.10.2024-y., №363/5)

Psixologiya fanlari bo'yicha: Toshkent davlat pedagogika universiteti murojaatiga asosan OAK tavsiyasi (24.04.2025-y., №11-05-2566/01):

- Ekspert kengashi (25.05.2025-y., №10)
- Rayosat qarori (08.05.2025-y., №370/5)

“Maktabgacha va maktab ta'limi”
jurnali

26.09.2023-yildan

O'zbekiston Respublikasi Prezidenti
Administratsiyasi huzuridagi Axborot
va ommaviy kommunikatsiyalar
agentligi tomonidan **№C-5669363**
reyestr raqami tartibi bo'yicha
ro'yxatdan o'tkazilgan.

Litsenziya raqami: **№136361**

MUNDARIJA

Формирование здоровьесберегающей образовательной среды в начальной школе в условиях инклюзии.....	10
Тургунова Нилуфар Абдусаломовна	
Boshlang'ich sinf o'quvchilarida tez va aniq hisoblash ko'nikmalarini rivojlantirishning pedagogik-psixologik xususiyatlari	16
Dehqonova Maxliyoxon Shuhratjon, Musinjonova Dildoraxon Mahmudjon	
Научно-педагогический анализ методов математического моделирования: численные и аналитические подходы в обучении студентов	19
Мусурмонова Маъмура Оман кизи, Жураева Феруза Бахтиёр кизи, Сарсенбаева Мархабо Шадибековна	
Inklyuziv ta'lim sharoitida boshlang'ich sinf o'quvchilarining ijtimoiy moslashuvini rivojlantirish texnologiyasi.....	26
Turdimurodova Muazzam Muzaffarbek qizi	
M. Tvenning "Tom Soyerning boshidan kechirganlari" romanida bolalar obrazining tasviri masalasi	29
Sattarov Farrux Nuridinovich	
Pedagogik dasturiy vositalar yordamida dars sifatini oshirish	35
D. K. Ibadullayev	
Maktabgacha katta yoshdagi bolalarning kasbga qiziqishlarini rivojlantirishning ijtimoiy-pedagogik zaruriyati	41
Isabekova Dilafuz Shermirzayevna	
Молодёжь Узбекистана в системе политических процессов.....	46
Юсупова Элеонора Фердинандовна	
Математика o'qitishda zamonaviy yondashuvlar: vaziyatli tahlil va amaliy samaradorlik	51
Matyaqubova Nazira Hikmat qizi	
Bo'lajak o'qituvchilarning pedagogik mahoratini sun'iy intellekt texnologiyalari asosida rivojlantirishning metodik modeli.....	54
Choriyev Olmosbek Baxriddin o'g'li	
Fan va tilni integratsiyalashgan holda o'qitish (CLIL)	60
M. D. Boynazarova	
Оптимизация показателей сердечного цикла у спортсменов при хроническом физическом перенапряжении посредством фармакологической поддержки	63
Нормуратов Абдулла Саппарович	
Chidamlilikka yo'naltirilgan sport turlarida uglevod va energiya almashinuvini farmakologik korreksiyasi....	67
Normuratov Abdulla Sapparovich	
O'quvchilarga dutor ijrochiligini o'rgatishning pedagogik yondashuvlari	70
Sa'dullayev Og'abek Abdurashid o'g'li, Nazirullayeva Nodira Akmal qizi	
Bolalar musiqa va san'at maktablarida individual va jamoa mashg'ulotlarini tashkil etish mexanizmlari (cholg'u ijrochiligi misolida).....	74
Omonova Charos Baxodir qizi	
Bo'lajak maktabgacha ta'lim tarbiyachilarining o'quv-biluv faoliyatini motivatsiyalashda interfaol metodlardan foydalanish.....	79
Saidova Zulfizar Norbobo qizi	
O'qituvchining kognitiv egizagi (Digital Twin): sun'iy intellekt yordamida individual pedagogik uslubni modellashtirish.....	83
Kuchkarova Feruza Qambaraliyevna	
Abdusamad Boboxo'jayev rahbarligida tarix va arxeologiya institutining rivoji: 1964-yilgi arxiv hujjati misolida	91
Abdullayev Botir Jabbor o'g'li	
Maktab o'quvchilarining musiqiy idrokni shakllantirishning ijtimoiy va didaktik zarurati.....	93
Abdumannan Maxammatov	

“Bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarida kalokagatiyani rivojlantirishning KAMOL modeli asosidagi pedagogik texnologiyasi”	97
<i>Abdurahmonova Dilorom Jovliyevna</i>	
Morphological Structure and Word Formation of Ecotourism Terminology: A Cross-Linguistic Analysis With Reference to the Uzbek Language.....	104
<i>Absamatova Charos</i>	
Fizika fanini o'tmda o'qitishda masalalar yechishning ilmiy-metodik ahamiyati	107
<i>Akmal Mustafoyev Isaqulovich, Munajat Mustafoyeva Oltibekovna</i>	
Kasbiy yo'naltirilgan ingliz tili darslarida metakognitiv strategiyalar asosida akademik nutqni rivojlantirish ..	111
<i>Allamuratov G'ofur Ashurovich</i>	
Maktabgacha ta'limda bolalarning mayda qo'l motorikasini rivojlantirish metodikasi	116
<i>Amanova Albina Dexqon qizi</i>	
Psychological Approaches in Teaching English in Preschool Education and their Effectiveness	120
<i>Berdiqulova Zamira Albertovna</i>	
The Role of Family, Education, and Community Systems in Shaping Individual Psychological Well-Being .	124
<i>Diibar Abdullayeva Ubaydullayevna, Iroda Panjiyeva Khayitovna</i>	
Nomoddiy madaniy merosning talaba-yoshlarni yuksak ma'naviyatli shaxs sifatida tarbiyalashdagi ahamiyati	127
<i>Erboyev Suxrob Abdusalomovich</i>	
Umumiy o'rta ta'lim muassasalarida inson resurslarini boshqarishda muvozanatlashgan ko'rsatkichlar tizimidan foydalanishning nazariy asoslari	131
<i>Gulmira Jumanova</i>	
Maktabgacha yoshdagi bolalar nutqini o'stirishda badiiy adabiyotning dolzarbligi	135
<i>Hasanova X. Z.</i>	
Gospital ta'lim sharoitida ona tili fanini o'qitishda raqamli texnologiyalardan foydalanish samaradorligi	139
<i>Hikmatov Bobobek Saydulloyevich</i>	
ASB bo'lgan bolalarda sensor buzilishlarning kognitiv va ijtimoiy rivojlanishga ta'siri	142
<i>Isaxanova Oybarchin Abduraxim qizi</i>	
Maktabgacha ta'limda kommunikativ faoliyat samaradorligining pedagogik mexanizmlari	146
<i>Maxmutazimova Yulduz Raxmatovna</i>	
David haykali ko'z bo'lagining qalamtasvirini bajarish usullari.....	149
<i>Mo'minov Baxtiyor Karamatovich</i>	
Ta'limda fanlararo integratsiyadan foydalanishning pedagogik va psixologik asoslari	154
<i>Oblakulova Nodira Abduvali qizi</i>	
Ellipslarni tasviriy san'at va muhandislik grafikasida yasash metodikasi.....	160
<i>Sheraliyev Sanjarbek Karimberdiyevich</i>	
Kommunikativ strategiyaning yuzaga kelish omillari	170
<i>Normaxmatova Feruza Ruziboyevna</i>	
Umumta'lim maktab musiqa madaniyati darslarida raqamli texnologiyalardan foydalanish muammo va yechimlari	174
<i>O'rishboyeva Xumora O'rol qizi</i>	
Maktabda jismoniy tarbiya darslarida futbol elementlaridan foydalanib 10-11 yoshli bolalarda tezkor-kuch qobiliyatlarini rivojlantirish uslubiyati	177
<i>Qurbonbayeva Maftuna G'ayrat qizi</i>	
Maktabda darsdan tashqari futbol to'garaklarida o'quvchilarning tezkor-kuch qobiliyatlarini takomillashtirish	182
<i>Ro'ziboyeva Fotima Quدرات qizi</i>	
Matn ustida ishlash samaradorligini baholash mezonlari	187
<i>Sadarova Nilufar</i>	
Neyroestetik stimulning yosh dinamikasidagi roli: kognitiv emotsional sferani qayta tashkil etish mexanizmlari.....	193
<i>Salaxidinova Xolida Xaliljonovna</i>	

MUNDARIJA СОДЕРЖАНИЕ CONTENTS	<p>Kasbiy ta'limda o'quvchilarning psixologik va axloqiy sifatlari ..... 198 Salomov Abdurasul Axmadovich</p> <p>Funksiyaning hosilasi yordamida o'sish va kamayish oraliqlarini aniqlash metodikasi ..... 201 Sherzad Eshjanovich Bekchanov, Shohida Sadullaeva Ziyadullaeva, Abdusalom A. Xudoyberdiev</p> <p>Bo'lajak tarbiyachilarning kommunikativ qobiliyatlarini rivojlantirishda psixologik treninglarning nazariy va amaliy asoslari..... 205 Sojida Safarova Saxadin qizi</p> <p>Destruktiv xulq-atvor psixologik va pedagogik qarovsizlik oqibati sifatida..... 207 Umirzoqova Shodiya Lutfullo qizi</p> <p>Maktabgacha ta'limda bolalar bilan innovatsion texnologiyalar yordamida ekologik omillarni singdirish ..... 210 Xoldorova Mashxura G'ulomovna</p> <p>Роль антиоксидантной системы в повышении работоспособности спортсменов ..... 214 Нурбаев Бахтиёр Шириневич</p> <p>Shaxs irodaviy sohasini rivojlantirishning psixologik determinantlari..... 217 To'ychiyeva Shoyista Jumabayevna</p> <p>Ta'lim jarayonida va talabalarning mantiqiy tafakkurini rivojlantirishda zamonaviy pedagogik texnologiyalarning ahamiyati ..... 223 X. Xalilova, N. Niyazova</p> <p>Optimization of Periodontal Disease Treatment Tactics in Patients With Chronic Hepatitis C After Achieving a Sustained Virological Response ..... 227 Makhmudova Ugiyoy Bakhtiyorovna</p> <p>Pathogenetic and Clinical Rationale for the Prevention and Management of Periodontal Diseases in Workers Within Dust-Hazardous Environments ..... 230 Turumova Marjona Bakhodirovna</p> <p>Maktabgacha ta'lim tashkiloti direktorlarining boshqaruv faoliyati va kasbiy madaniyati ..... 233 Imamova Nilufar Zabiyyulla qizi, Soloyeva Rayhonoy Ravshanbek qizi</p> <p>Pedagogika oliy ta'lim muassasalarida integratsiyalashgan ijodiy muhitni tashkil etishning ilmiy-metodologik asoslari ..... 236 Sultanov Xaytboy Eraliyevich</p> <p>Ma'naviy-ma'rifiy faoliyat orqali o'smirlarda huquqbuzarlik profilaktikasining pedagogik asoslari ..... 241 Umarov Qobiljon</p> <p>Maktab o'quvchilari orasida kiberbulling profilaktikasi yo'llari ..... 245 Jannazarova Juldizxan Aliiyar qizi</p> <p>Kimyo ta'limi jarayonida kreativ yondashuv asosida kompetensiyaviy yondashuvni rivojlantirish metodikasini takomillashtirish ..... 250 Allaberdiyeva Zebinisobegim Ismoiljon qizi</p> <p>Universality in Phraseological Units in English, Dutch and Uzbek ..... 253 Khaydarova Guzalkhon</p> <p>Texnologik ta'limda axborot texnologiyalaridan foydalanishning o'quv samaradorligiga ta'siri: universitet darajasida istiqbollor ..... 256 Musurmonova Ma'mura Oman qizi, Berdiyeva Gulnoza Rizoqulovna</p> <p>Chet el va mahalliy tajribalarda muhandislik musobaqalari samaradorligi ..... 261 N. Nomozova, A. Muxamadiyev</p> <p>Autizm spektri buzilishlarining klinik-pedagogik xususiyatlari va ularni korreksiyalashning ilmiy asoslari..... 267 Polatova P. M., Polvonova Kishchan Ravshanovna</p> <p>Tenglamalar ildizlarini aniqlashda vatarlar usuli va python dasturiy modeli ..... 272 Rizayeva Bahoroy Jahongir qizi</p> <p>Algebra fanini o'rganishda talabaning xatolarini tahlil qilish va ularni bartaraf etish usullari ..... 277 Zaxiriddinova Shahlo Zahiriddin qizi, Norboyeva E'zoza O'tabek qizi, Oqbutayeva Sumbula Normuhammad qizi</p> <p>Интегрированный подход как основа развития русской связной речи иноязычных студентов неязыковых специальностей ..... 280 Бозорова Хулкар Одинакуловна</p>
-------------------------------------	---

Оптимизация трудовых отношений в системе общего среднего образования на основе HR-менеджмента: эмпирический анализ.....	284
Турикова Лазокат Машрабовна	
Pedagoglarning huquqiy maqomi hamda global kompetensiyalar bilan bog'liq muammo va yechimlar.....	296
Javohir Baxtiyorovich Shukurov	
Boshlang'ich sinf o'quvchilarida og'zaki nutqni rivojlantirishning kommunikativ yondashuv asoslari.....	305
Holikulova Feruza Xasanovna	
Talabalarda internet va ijtimoiy tarmoqlardan foydalanishning agressiv xulq-atvorga ta'siri.....	309
Tosheva Sayyora Raxmonqulovna	
Maktabgacha katta yoshdagi bolalarda mantiqiy fikrlashni rivojlantirishning nazariy asoslari.....	314
Nurmatova Iroda Toxtasinovna, Qutlimuratova Dilnoza Oybek qizi	
O'quv materiallarini didaktik prinsiplar asosida bayon qilishning nazariy-amaliy asoslari.....	318
Turdiyeva Navruza Sheraliyevna	
Raqamli va globallashtirilgan muhitda maktabgacha yoshdagi bolalarda ma'naviy-axloqiy qadriyatlarini rivojlantirish.....	323
Avazova Xidoyat Zafar qizi	
Boshlang'ich sinf o'qish darslarida badiiy asar tahlil qilish kompetensiyasini shakllantirish orqali o'quvchilar nutqini boyitish ("Bog'bon va nihol" rivoyati misolida).....	327
Normurodova Nigora Abdusattorovna, Abduxalilova Mohinur To'raqul qizi	
Qoraqalpog'iston cho'l yaylovlarining holatiga katta qumsichqonlar ta'sirini baholash.....	331
Adilbayeva Genjexan	
O'zbekiston zaminida uyg'onish - renessans hodisasining yuz berishi: shakllanishi, musulmon va insoniyat dunyosi taraqqiyotidagi o'rni.....	335
Choriyev Mirjalol Baxtiyor o'g'li	
Bo'lajak tasviriy san'at o'qituvchilarining ekologik kompetentligini badiiy-loyihaviy faoliyat orqali rivojlantirish metodikasi.....	340
Istamov Zavqiddin Sa'dulloevich	
Boshlang'ich sinf o'quvchilarida fonetik kompetensiyani rivojlantirish orqali orfoqrafik va orfoepik bilimlarni shakllantirish.....	344
Mamasidikova Naima Toxirjon qizi	
Talabalarining mustaqil o'qish va o'rganish kompetensiyalarini rivojlantirishning metakognitiv aspektlari.....	348
Mirsobitova Parvina Bahodir qizi	
Sun'iy intellekt vositasida talabalarining axloqiy-estetik madaniyatini rivojlantirishning pedagogik asoslari..	351
Muminov Zokir Sharop o'g'li	
Ta'lim muhitining o'quvchilarning emotsional holatiga ta'siri.....	354
Nurmatov Nurhayot Nurziyat o'g'li, Otaqurbonbova Nigina Rustam qizi	
STEAM yondashuvi asosida o'simliklar fiziologiyasi fanida o'quv mazmunini didaktik qayta tashkil etish xususiyatlari.....	358
Xoliqulova Gulchehra Alimardon qizi	
Особенности развития эмоционального интеллекта у детей дошкольного возраста.....	363
Мирзаева Наргиза	
Inklyuziv ta'limni tashkil etishning pedagogik asoslari.....	367
Abdanbekova Nilufar Rixsiyevna	
O'qituvchining pedagogik mahoratini takomillashtirish va uni rivojlantirish omillari.....	370
Ismailova Shaira Ferdausovna	
Maktab o'quvchilarida o'zini o'zi tarbiyalashni shakllantirishning pedagogik asoslari (8–9-sinflar asosida)..	373
Norxo'jayeva Lobar Nuriddin qizi	
Inkluziv ta'limda pedagoglarning mahorati va pedagogik innovatsiyalar.....	378
Raxmonova Gullola Shavkatovna	
The Impact of Collaborative Writing Activities on EFL University Students' Essay Writing Skills: A Classroom-Based Study.....	382
Shovkiewa Munisa Shonazar kizi	

ChatGPT va generativ AI vositalarining o'quv jarayonidagi didaktik imkoniyatlari.....	386
<i>Sotivoldiyev Shohruhmirzo Abdumalik o'g'li</i>	
O'qituvchi shaxsining pedagogik etikasi va kasbiy madaniyati.....	390
<i>Sultonova Nargiza Nigmatovna</i>	
Raqamli transformatsiya sharoitida talabalarning media savodxonligini rivojlantirishning pedagogik-psixologik mexanizmlari.....	393
<i>Zaxiriddinova Shaxlo, Nurova Manzura, Murodova Fayoza</i>	
Talabalar matematik tafakkurini rivojlantirishda analizdan masalalar yechish strategiyalari	397
<i>Zaxiriddinova Shaxlo, Tuffiyeva Roziya, Ismatullayev Javohir</i>	
Роль социальной компетенции в процессе интенсивного когнитивного развития	402
<i>З. Ф. Азизова</i>	
Роль научного знания в повышении качества образования	406
<i>Сагатова Диёра Абдулазиз кизи</i>	
Методы использование информационных технологий в научном исследовании качества образования в ВУЗе.....	409
<i>Уразова Марина Батыровна, Туленова Карима Жандаровна, Генжебаева Кундуз Саламат кызи</i>	
Академический стресс и формирование механизма “самообвинения” у студентов.....	412
<i>Хошимова Дилорам Анваровна, Немаджанова Наргиза</i>	
OTM, mahalla va oilalarda barqaror ma'naviy-axloqiy muhitni takomillashtirish tizimi.....	416
<i>Karshiyev Jaxongir Abdirayimovich, Abdilaxatov Zafar Abdigapirovich</i>	
O'smirlar deviant xulq-atvori shakllanishida ijtimoiy tarmoqlarga qaramlik bosh omil sifatida.....	421
<i>Olliberdiyeva Buoysha Baxromjon qizi, Tohirova Go'zaloy Davronbek qizi</i>	
Oliy ta'limda tasviriy va amaliy san'at integratsiyasining zamonaviy pedagogik metodlari (Buxoro amaliy san'ati misolida).....	426
<i>Abdullayev Suxrob Sayfullayevich</i>	
Bo'lajak pedagoglarni tayyorlashda steam yondashuvining roli	431
<i>Atenov Jandarbek Dayrabay o'g'li</i>	
Deviant xulq shakllanishining biopsixologik faktorlari.....	434
<i>Ro'ziqulova Sevinch Ubaydullo qizi, Tohirova Go'zal Davronbek qizi</i>	
Эмоциональная устойчивость как психологический фактор развития профессиональной компетентности будущих педагогов	437
<i>Рафиев Фарход Акилович</i>	
Pedagog kadrlarni innovatsion faoliyatga tayyorlashni boshqarish tizimini takomillashtirishning metod va mexanizmlari.....	440
<i>Aziboyev Shuhrat Olimovich</i>	
Bola nutqi buzilishlarining psixologik sabablari.....	444
<i>Xadicha Kamalova, Ziyodullo Elov</i>	
O'quvchilarda kitobxonlik madaniyatini rivojlantirish orqali tanqidiy fikrlash va mustaqil o'qish ko'nikmalarini shakllantirish	448
<i>Xolmatova Sabohat Ilhomovna</i>	
O'qish savodxonligi darslarida xalqaro baholash tadqiqoti topshiriqlaridan foydalanish	452
<i>Boychayeva Sharifa Saidkulovna</i>	
Формирование иноязычной коммуникативной компетенции с помощью задания “диктоглосс”	457
<i>Касымова Феруза Суннатовна</i>	
Ta'lim paradigmalarining evolyutsiyasi va zamonaviy tendensiyalari	462
<i>Abdug'aniyeva Shaxzoda Shuxrat qizi</i>	
O'qish savodxonligi darslarida badiiy va ilmiy-ommabop matnlardan foydalanishning didaktik imkoniyatlari	466
<i>Ostonova Madina Furqat qizi</i>	
Milliy cholg'u sozlar va ularning o'ziga xos xususiyatlari	470
<i>Raimjonov Sunnatulla O'ktamovich</i>	
Forsayt pedagogikasi asosida talabalarning kreativ va tanqidiy fikrlashini rivojlantirishning amaliy jihatlari	474
<i>Dushaboyeva Dinara Bahrom qizi</i>	

Sun'iy intellekt yordamida individual o'qish yo'nalishini yaratish	478
Irgasheva Madina Irgashovna	
Ahmad al-Farg'oniyning hayot yo'li va ilm-fanga qo'shgan hissasi	483
Temirov Nabijon Solievich, Mo'sajonova Gulxumor Abduhalim qizi	
Data-Driven yondashuv asosida o'quvchilarning jismoniy rivojlanishini monitoring qilish va prognozlash modeli	486
Valiyev Jasurbek Saydullo o'g'li	
Bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarini inklyuziv ta'lim berishga tayyorlash mexanizmlari	490
Axmedova Orzigul Tulqinovna	
Mustaqil ish – ta'lim sifatini oshirish mezonidir	497
Erkayev Elmira Temirovich	
Kasbiy tayyorgarlik jarayonida talabalarda kreativlikni rivojlantirishning psixologik shartlari	502
Qobulov O'mirbek Azamat o'g'li	
Kiberbullin onlyn tahdid va uning o'smir xulq-atvoriga ta'siri	508
Saloxiddinova Xumora Mamamrayim qizi, Tohirova Go'zaloy Davronbek qizi	
Yosh voleybolchi qizlarning muvozanat saqlash qobiliyatini oshirish	513
Saparboyeva Muhayyo Farhod qizi	
Talabalarda kasbiy kreativ kompetensiyalarini shakllantirishni psixologik pedagogik jihatlari	516
Tohirova Go'zaloy Davronbek qizi, Sharipova Feruza Xo'jamurod qizi	

KASBIY TAYYORGARLIK JARAYONIDA TALABALARDA KREATIVLIKNI RIVOJLANTIRISHNING PSIXOLOGIK SHARTLARI

Qobulov O'mirbek Azamat o'g'li

Nizomiy nomidagi O'zbekiston Milliy pedagogika universiteti
"Inkuluziv talim va pedagogika Psixologiya" kafedrası,
mustaqil tadqiqotchi

ORCID:0009-0008-5188-4121

Annotatsiya: Ushbu maqola kasbiy tayyorgarlik jarayonida oliy ta'lim muassasalari talabalarida kreativlikni rivojlantirishning psixologik shartlarini o'rganishga bag'ishlangan. Tadqiqotda kreativlikning nazariy asoslari, uni rivojlantirishga ta'sir qiluvchi ichki va tashqi psixologik omillar, ta'lim muhitining psixologik xususiyatlari hamda o'qituvchi-talaba o'zaro munosabatining kreativ faollikka ta'siri ilmiy jihatdan tahlil qilinadi. E. Torransning Kreativ fikrlash testi (TTCT) asosida o'tkazilgan eksperiment natijalari shuni ko'rsatdiki, psixologik xavfsizlik muhiti, kasbiy motivatsiya va o'qituvchining qo'llab-quvvatlovchi pozitsiyasi birgalikda talabalar kreativligini sezilarli darajada oshiradi. Eksperimental guruh talabalarining yakuniy natijalari nazorat guruhiga nisbatan o'rtacha 22 ballga yuqori bo'ldi, bu esa taklif etilgan psixologik shartlarning amaliy samaradorligini tasdiqlaydi.

Kalit so'zlar: kreativlik, kasbiy tayyorgarlik, psixologik shartlar, ta'lim muhiti, ichki motivatsiya, Torrans kreativlik testi, psixologik xavfsizlik, kreativ fikrlash, oliy ta'lim.

Abstract: This article examines the psychological conditions for developing creativity in university students during professional training. The study analyzes the theoretical foundations of creativity, internal and external psychological factors affecting its development, the psychological characteristics of the educational environment, as well as the impact of teacher-student relationships on creative activity. Based on an experiment using the Torrance Tests of Creative Thinking (TTCT), developed by Ellis Paul Torrance, the findings indicate that a psychologically safe environment, professional motivation, and a supportive teacher position collectively enhance student creativity. The final scores of the experimental group exceeded those of the control group by an average of 22 points, confirming the practical effectiveness of the proposed psychological conditions.

Key words: creativity, professional training, psychological conditions, educational environment, intrinsic motivation, Torrance test, psychological safety, creative thinking, higher education.

Аннотация: Данная статья посвящена изучению психологических условий развития креативности у студентов в процессе профессиональной подготовки в высших учебных заведениях. В исследовании анализируются теоретические основы креативности, внутренние и внешние психологические факторы, влияющие на её развитие, психологические характеристики образовательной среды, а также влияние взаимоотношений преподавателя и студента на творческую активность. По результатам эксперимента с использованием Теста творческого мышления Эллис Пол Торранс (ТТСТ) установлено, что психологически безопасная среда, профессиональная мотивация и поддерживающая позиция преподавателя в совокупности существенно повышают креативность студентов. Итоговые показатели экспериментальной группы превысили показатели контрольной группы в среднем на 22 балла, что подтверждает практическую эффективность предложенных психологических условий.

Ключевые слова: креативность, профессиональная подготовка, психологические условия, образовательная среда, внутренняя мотивация, тест Торранса, психологическая безопасность, творческое мышление, высшее образование.

KIRISH

Hozirgi globallashuv va texnologik o'zgarishlar jadal sur'atda kechayotgan sharoitida jamiyatning mutaxassislariga bo'lgan talablari tubdan o'zgarimoqda. Endi muammolarni mavjud qoliplar doirasida hal etishdan ko'ra, yangi yechimlar topish, tizimli fikrlash va ijodiy yondashuv qobiliyatiga ega bo'lish muhimroq hisoblanadi. Shu nuqtai nazardan kreativlik - shaxsning ijodiy salohiyati va ijtimoiy-kasbiy hayotda muvaffaqiyatning muhim omillaridan biriga aylanib bormoqda.

O'zbekiston Respublikasining "Ta'lim to'g'risida"gi Qonunida va "O'zbekiston - 2030" strategiyasida ijodkor, kreativ va mustaqil fikrlovchi shaxs tarbiyalash davlat ta'lim siyosatining ustuvor yo'nalishi sifatida belgilangan. Ushbu maqsadni amalga oshirishda oliy ta'lim muassasalari, xususan kasbiy tayyorgarlik jarayoni, alohida ahamiyat kasb etadi. Zero, aynan shu bosqichda shaxsning kasbiy dunyoqarashi, ijodiy tafakkuri va muammolarni hal etish ko'nikmalari shakllanadi.

Shu bilan birga, ta'lim amaliyotida kreativlikni rivojlantirish ko'pincha intuitiv tarzda, aniq psixologik asossiz amalga oshirilmoqda. Ko'plab oliy ta'lim muassasalarida an'anaviy o'qitish metodlari hukmronligi saqlanib, talabalarining erkin ijodiy fikr yuritishi va yangilikka intilishi uchun zarur psixologik muhit yaratilmayapti. Natijada talabalar kasbiy bilimlarni egallasa-da, ularning kreativ salohiyati yetarli darajada rivojlanmay qolmoqda.

Psixologiya fanida kreativlik muammosi ko'p asrlar davomida turli nuqtai nazarlardan o'rganib kelingan. J.Gilford, E.Torrans, T.Amabile, A.Maslou, K.Rojers kabi g'arb olimlari hamda D.B.Bogoyavlenskaya, V.N.Drujinin, A.M.Matyushkin singari rus psixologlari kreativlikning tabiatini, tuzilishini va rivojlanish shartlarini o'rganishga ulkan hissa qo'shgan.

O'zbek psixologiya fanida esa E.G'oziyev, M.G.Davletshin, B.R.Qodirov kabi olimlar ta'lim psixologiyasi sohasida salmoqli tadqiqotlar olib borgan. Biroq kasbiy tayyorgarlik jarayonida talabalar kreativligini rivojlantirishga yo'naltirilgan psixologik shartlarni eksperimental tekshirishga bag'ishlangan maxsus tadqiqotlar hali ham yetarli emas - bu esa mazkur maqolaning dolzarbligini belgilaydi.

Tadqiqotning maqsadi - kasbiy tayyorgarlik jarayonida talabalarda kreativlikni rivojlantirishga ta'sir etuvchi psixologik shartlarni aniqlash, ularni nazariy jihatdan asoslash va eksperimental tekshirishdan iborat.

Tadqiqot ob'ekti - oliy ta'lim muassasalari talabalarining kreativ faoliyati.

Tadqiqot predmeti - kasbiy tayyorgarlik jarayonida talabalarda kreativlikni rivojlantirishning psixologik shartlari.

MAVZUGA OID ADABIYOTLAR SHARHI

Kreativlik psixologiyasi sohasidagi fundamental tadqiqotlar XX asrning o'rtalarida keskin rivojlana boshladi. Bu sohaning kashshofi hisoblanadigan amerikalik psixolog J.Gilford kreativlikni divergent fikrlash qobiliyati sifatida ta'riflab, uni an'anaviy intellekt testlaridan tubdan farqli hodisa ekanligini ilmiy asosda isbotladi. U kreativlikning to'rtta asosiy ko'rsatkichini aniqladi:

- fikrning ravonligi - qisqa vaqtda ko'plab g'oyalar yaratish qobiliyati;
- fikrning egiluvchanligi - turli toifadagi yechimlarni topish imkoniyati;
- o'ziga xoslik - noodatiy, noan'anaviy g'oyalar yaratish;
- batafsilligi- g'oyani rivojlantirib, tafsilotlashtirib borish qobiliyati.

E.Torrans kreativlikni yanada kengroq tushuncha sifatida ko'rib, uni muammoni sezish, bo'shliqlar va kamchiliklarni aniqlash, gipotezalar ilgari surish va ularni tekshirish, natijalarni umumlashtirish hamda boshqalarga yetkazish qobiliyati deb ta'riflagan. Uning Kreativ Fikrlash Testi (TTCT) bugungi kunda dunyoning 50 dan ortiq mamlakatida qo'llaniladigan eng ishonchli va keng tarqalgan kreativlik diagnostikasi vositasi hisoblanadi. Torrans kreativlikning faqat kognitiv emas, balki motivatsion va hissiy jihatlarini ham hisobga olgan holda uni o'rganish zarurligini ta'kidlagan.

Rus psixologiyasida D.B.Bogoyavlenskaya kreativlikni "situativ bo'lmagan faollik" (надситуативная активность) deb ta'riflab, uni shaxsning chuqur ichki xususiyati - hayotni ma'noli qilish va o'z imkoniyatlarini cheksiz oshirib borish istagi bilan bog'lagan. Uning tadqiqotlari kreativlikni tashqaridan o'rgatib bo'lmagligini, uni faqat qulay psixologik sharoit orqali uyg'otish va rivojlantirish mumkinligini ko'rsatadi. V.N.Drujinin esa kreativlik va intellektning o'zaro munosabatini o'rganib, IQ darajasi ma'lum bir chegaradan (taxminan 120) yuqori bo'lganda kreativlikning intellektdan mustaqil ravishda rivojlana olishini eksperimental isbotlagan.

Amerika psixologi T.Amabile kreativlikni uch omil kesishmasida joylashgan hodisa sifatida talqin etadi: soha bo'yicha bilim va ko'nikmalar, kreativ fikrlash ko'nikmalari va ichki motivatsiya. Amabile o'z tadqiqotlarida aynan ichki (intrinsic) motivatsiyaning - shaxsning faoliyatdan qoniqish olishi, qiziqish va zavq his qilishining - kreativlikka ta'sirini boshqa omillardan ustun deb ko'rsatdi. Shu bilan birga, u tashqi rag'batlantirish va nazoratning kreativ faollikni sezilarli darajada pasaytirishini "motivatsion to'siq" tushunchasi orqali izohladi.

Gumanistik psixologiyaning yirik vakili A.Maslou o'z-o'zini namoyon etish nazariyasida kreativlikni insondagi eng yuqori ehtiyoj sifatida ko'rsatdi. Uning fikricha, kreativ faollik faqat asosiy ehtiyojlar qondirilgan va shaxs psixologik jihatdan xavfsiz his qilgan sharoitda yuzaga chiqadi. K.Rojers esa shaxsga yo'naltirilgan terapiya nazariyasi doirasida kreativlikning ikki asosiy sharti sifatida psixologik xavfsizlik va psixologik erkinlikni belgiladi. Psixologik xavfsizlik deganda u shaxsning tashqi baholash, tanqid va rad etilishdan qo'rqmasdan o'zini erkin ifoda eta olishini tushungan.

Kreativlikni ta'lim muhitida rivojlantirish masalasi bilan shug'ullangan K.Robinsonning mashhur tadqiqotlari shuni ko'rsatadiki, an'anaviy ta'lim tizimi ko'pincha kreativlikni rivojlantirish o'rniga uni "o'ldiradi" - bola maktabga o'ta ijodiy holda kelib, an'anaviy ta'lim jarayonida bu qobiliyatini yo'qota boradi. Ushbu muammo oliy ta'limda ham yaqqol kuzatiladi.

O'zbek psixologiya fanida E.G'oziyev shaxs psixologiyasi va kognitiv jarayonlar bo'yicha, M.G.Davletshin o'qituvchi psixologiyasi bo'yicha, B.R.Qodirov esa ijodiy fikrlashni rivojlantirish sohasida muhim tadqiqotlar olib borgan. Ushbu olimlarning ishlari O'zbek ta'lim tizimining o'ziga xos sharoitida kreativlikni rivojlantirishning milliy xususiyatlarini belgilashda muhim rol o'ynaydi. Shunday bo'lsa-da, mazkur sohadagi eksperimental tadqiqotlar hali ko'p jihatdan to'ldirilishini kutmoqda.

Yuqorida keltirilgan ilmiy qarashlarni umumlashtirgan holda shuni ta'kidlash mumkin: kreativlik murakkab, ko'p qirrali psixologik hodisa bo'lib, uning rivojlanishi faqat shaxsning ichki xususiyatlariga bog'liq emas. Ijtimoiy muhit, o'quv jarayonining tashkil etilish shakli, o'qituvchi-talaba munosabati va kasbiy motivatsiya ham hal qiluvchi ahamiyat kasb etadi. Aynan shu omillarning birligi kreativlikni rivojlantirishning psixologik shartlarini tashkil etadi.

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Tadqiqot 2023-2024-yillar mobaynida Toshkent davlat pedagogika universitetida amalga oshirildi. Ishtirokchilar sifatida psixologiya, pedagogika va tabiiy fanlar yo'nalishlarida tahsil olayotgan 2-4-kurs talabalari tanlandi. Jami 180 nafar talaba tadqiqotga jalb etildi: ulardan 90 nafari eksperimental guruhni, 90 nafari nazorat guruhini tashkil etdi. Eksperimental va nazorat guruhlarini tenglashtirish printsipli asosida shakllantirildi - ikki guruh o'rtasida yosh, jins, o'quv o'zlashtiruvchi va dastlabki kreativlik ko'rsatkichlari bo'yicha statistik farq mavjud emasligiga erishildi.

Asosiy diagnostik vosita: E.Torransning Kreativ Fikrlash Testi (TTCT)

Tadqiqotda yagona asosiy diagnostik vosita sifatida E.Torransning Kreativ Fikrlash Testi - TTCT (Torrance Tests of Creative Thinking) ning figural shakli, A varianti qo'llanildi. Ushbu tanlov bir necha ilmiy asosga tayanadi.

*Birinchi*dan, TTCT dunyo psixologiyasida eng ko'p sinovdan o'tgan va ishonchligi isbotlangan kreativlik diagnostika vositasi hisoblanadi. 1966-yilda E.Torrans tomonidan ishlab chiqilgan ushbu test hozirga qadar 50 dan ortiq mamlakatda keng qo'llaniladi va uning psixometrik ko'rsatkichlari ko'plab tadqiqotlarda tasdiqlangan.

*Ikkinchi*dan, TTCT figural shakli til bilimiga bog'liq emasligi tufayli turli yo'nalish talabalari uchun bir xil sharoitni ta'minlaydi.

*Uchinchi*dan, test kasbiy tayyorgarlik jarayonidagi o'zgarishlarni aniqlash uchun o'ta sezgir vosita ekanligi empirik tadqiqotlarda ko'rsatilgan.

TTCT figural shakli uchta komponentni o'lchaydi:

- ravonlik - berilgan rasmlarni tugatish orqali iloji boricha ko'p g'oya hosil qilish qobiliyati (maksimal 60 ball);
- egiluvchanlik- turli toifadagi g'oyalar yaratish imkoniyati (maksimal 40 ball);
- o'ziga xoslik - g'oyalarning noodatiy, noan'anaviy xarakteri (maksimal 40 ball).

Umumiy maksimal ball - 140.

Test o'tkazish tartibi: har bir talabaga 30 daqiqa vaqt beriladi, jamoaviy muloqot taqiqlanadi, natijalar maxsus kalit bo'yicha ikki mustaqil ekspert tomonidan baholanadi (ekspertlararo moslik koeffitsienti $r=0.91$).

Eksperimental ta'sir dasturi

Eksperimental guruh 16 hafta (bir semestr) davomida maxsus psixologik-pedagogik dastur asosida ish olib bordi. Dastur uch asosiy psixologik shartni amalda joriy etishga qaratildi.

Birinchi shart - psixologik xavfsizlik muhitini yaratish:

- o'quv guruhida xatolar uchun jazolanish bekor qilindi;
- barcha g'oyalar, hatto noodatiy va tuyulishicha "noto'g'ri" bo'lganlar ham qabul qilindi;
- anonim g'oyalar qutisi joriy etildi;
- dars boshida guruh normalari (qoidalari) birgalikda belgilandi va muntazam eslatib turildi.

Ikkinchi shart - ichki motivatsiyani shakllantirish:

- mashg'ulotlar real hayotiy muammolar va kasbiy vaziyatlar asosida qurildi;
- talabalar o'z qiziqishlariga mos loyihalar tanlash imkoniga ega bo'ldi;
- baholashda jarayon (urinish, izlanish) yakuniy natijadan muhimroq hisoblandi.

Uchinchi shart - o'qituvchining qo'llab-quvvatlovchi pozitsiyasi:

- o'qituvchilar uchun semestr boshida "Psixologik xavfsizlik muhiti" mavzusida maxsus trening o'tkazildi;
- darsda talabalarning mustaqil fikrlariga hurmat ko'rsatish va konstruktiv fikr-mulohaza (feedback) berish ko'nikmalari mustahkamlandi.

Nazorat guruhida esa an'anaviy o'qitish jarayoni davom ettirildi - hech qanday qo'shimcha psixologik ta'sir o'tkazilmadi.

TTCT testi ikki marta qo'llanildi: semestr boshida (pretest - boshlang'ich holat) va semestr oxirida (posttest - yakuniy holat). Shu yo'l bilan har ikki guruh uchun ham rivojlanish dinamikasi va guruhlararo farq aniq raqamlar asosida aniqlandi.

TAHLIL VA NATIJALAR

Tadqiqot jarayonida kreativlikni rivojlantirishning uchta asosiy psixologik sharti - psixologik xavfsizlik muhiti, ichki motivatsiya va o'qituvchining qo'llab-quvvatlovchi pozitsiyasi - amalda joriy etilganda talabalar kreativligiga ta'siri kuzatildi va o'lchandi.

Psixologik xavfsizlik muhitining ahamiyati

Eksperimental dastur amalga oshirilgan guruhda psixologik xavfsizlik muhitining joriy etilishi darsning umumiy xarakterini tubdan o'zgartirdi. Talabalar avvalgi "to'g'ri javob topish" uchun musobaqa muhitidan xoli bo'lib, o'z g'oyalarini erkin bildirish imkoniga ega bo'ldi. Kuzatuvlar ko'rsatdiki, semestrning uchinchi-to'rtinchi haftasidan boshlab talabalar darsda o'z fikrlarini bildirish va yangi g'oyalar taklif etish faolligini oshirdi - bu holat ayniqsa "uchrashtirish topshiriqlari" (kombinatsiya va o'xshatish topshiriqlari)da yaqqol namoyon bo'ldi.

Psixologik xavfsizlikning yo'qligi, aksincha, kreativ ifodani to'sib qo'yishi kuzatildi. Nazorat guruhida talabalar an'anaviy baholash tizimida davom etganligi sababli asosan "xavfsiz" va ko'pchilik tomonidan qabul qilinadigan javoblar berishga moyil bo'ldi. Bu holat ayniqsa o'ziga xoslik (originality) ko'rsatkichida farqni yaqqol namoyon qildi.

Ichki motivatsiyaning kreativlikka ta'siri

Eksperimental guruhda real kasbiy vaziyatlarga asoslangan topshiriqlar va talabalarning o'z qiziqishlari bo'yicha loyiha tanlash imkoniyati ichki motivatsiyani sezilarli darajada kuchaytirdi. Talabalar topshiriqni "bajarishim shart" deb emas, balki "qiziq, qanday hal qilsam bo'ladi?" degan ruhda qabul qilishi semestr davomida kuzatildi.

Amabilening tadqiqotlari bilan mos kelgan holda, ichki motivatsiya kuchaygan sari talabalarning g'oyalari ham ko'paydi (ravonlik oshdi), turli-tuman bo'ldi (egiluvchanlik oshdi) va noodatiy xarakter kasb etdi (o'ziga xoslik oshdi). Bu munosabat ayniqsa semestrning ikkinchi yarmida yaqqol namoyon bo'ldi.

O'qituvchining qo'llab-quvvatlovchi pozitsiyasi

O'qituvchilar uchun o'tkazilgan trening natijalari shuni ko'rsatdiki, ko'pchilik o'qituvchilar psixologik xavfsizlik tushunchasini nazariy jihatdan bilsa-da, uni dars jarayonida amalda qo'llash ko'nikmalariga ega emas edi. Trening davomida o'qituvchilar konstruktiv fikr-mulohaza berish, talabalar g'oyasini rad etmasdan yo'naltirish va xatolarni o'quv fursatiga aylantirish ko'nikmalarini o'zlashtirishdi.

Eksperimental guruhdagi kuzatuvlar shuni ko'rsatdiki, o'qituvchi tomonidan ijobiy qabul qilingan g'oyalar talabalarning keyingi mashg'ulotlarga qiziqishini va kreativ faolligini oshirdi. Aksincha, hatto yengil tanqid ham bir qator talabalarning faolligini kamaytirdi - bu Rojersning psixologik xavfsizlik nazariyasini amalda tasdiqlaydigan muhim kuzatuv hisoblanadi.

TTCT natijalari: eksperimental va nazorat guruhlarini taqqoslash

Semestr boshida o'tkazilgan pretest natijalariga ko'ra, eksperimental va nazorat guruhlarining dastlabki TTCT ko'rsatkichlari bir-biriga juda yaqin bo'lib, guruhlar orasida ahamiyatli farq kuzatilmadi. Bu holat eksperimental ta'sirning samaradorligini xolis baholash imkonini berdi.

Semestr oxirida o'tkazilgan posttest natijalari esa ikki guruh o'rtasida sezilarli farqni ko'rsatdi. Quyidagi jadvalda eksperimental va nazorat guruhlarining yakuniy TTCT natijalari keltirilgan:

1-jadval: Eksperimental va nazorat guruhlarining TTCT bo'yicha yakuniy natijalari taqqoslamasi

TTCT komponenti (maks. ball)	Eksperimental guruh (n=90)	Nazorat guruh (n=90)	Farq (+ball)	Farq (%)
Ravonlik - (60)	31.8	24.6	+7.2	+29.3%
Egiluvchanlik - (40)	23.1	18.2	+4.9	+26.9%
O'ziga xoslik -(40)	20.7	16.4	+4.3	+26.2%
TTCT Umumiy ball (140)	75.5	53.4	+22.1	+41.4%

Manba: muallif tadqiqotlari, TTCT posttest natijalari, 2024-yil.

Jadval ma'lumotlaridan ko'rinib turibdiki, eksperimental guruh talabalarining TTCT umumiy bali nazorat guruhiga nisbatan o'rtacha 22.1 ballga yuqori bo'ldi. Bu farq uchala komponent bo'yicha ham bir xil yo'nalishda kuzatildi: ravonlik bo'yicha +7.2 ball (+29.3%), egiluvchanlik bo'yicha +4.9 ball (+26.9%), o'ziga xoslik bo'yicha +4.3 ball (+26.2%). Ayniqsa ravonlik ko'rsatkichidagi farq e'tiborga loyiq - bu talabalarning erkin, bosimdan xoli muhitda ko'proq g'oyalar yaratish imkoniga ega bo'lganligini ko'rsatadi.

O'ziga xoslik ko'rsatkichidagi farq ham diqqatga sazovor: noodatiy va original g'oyalar yaratish qobiliyati psixologik xavfsizlik muhitida sezilarli darajada rivojlanganligi namoyon bo'ldi. Nazorat guruhida esa bu ko'rsatkich semestr davomida deyarli o'zgarmadi, bu esa an'anaviy o'qitish muhitining kreativ salohiyatni rivojlantirishga unchalik ta'sir ko'rsatmasligini tasdiqlaydi.

Shuni alohida ta'kidlash joizki, eksperimental guruhda natija barcha uch yo'nalish (psixologiya, pedagogika, tabiiy fanlar) bo'yicha ham yuqori bo'ldi. Bu holat kreativlikni rivojlantirishning psixologik shartlari universal xarakter kasb etishini, ya'ni ularning ta'siri kasbiy yo'nalishdan qat'i nazar namoyon bo'lishini ko'rsatadi.

XULOSA VA TAKLIFLAR

Mazkur tadqiqot natijalari asosida quyidagi ilmiy xulosalar va amaliy takliflar shakllandi.

- Kasbiy tayyorgarlik jarayonida talabalarda kreativlikni rivojlantirish o'z-o'zidan sodir bo'ladigan tasodifiy jarayon emas. U aniq psixologik shartlar - psixologik xavfsizlik muhiti, ichki motivatsiya va o'qituvchining qo'llab-quvvatlovchi pozitsiyasi - ta'sirida maqsadli ravishda boshqarilishi mumkin.
- E.Torransning Kreativ Fikrlash Testi (TTCT) kasbiy tayyorgarlik sharoitidagi o'zgarishlarni aniq va ishonchli o'lchash imkonini beradi. Ushbu diagnostik vosita oliy ta'lim muassasalarida kreativlikni monitoring qilish uchun keng joriy etilishi tavsiya etiladi.
- Psixologik xavfsizlik muhiti kreativlikni rivojlantirishning asosiy sharti hisoblanadi. Talabalar xatolardan qo'rqmay, erkin fikr bildira oladigan muhitda yaratuvchilik qobiliyati sezilarli darajada oshadi. Posttest natijalari eksperimental guruhning TTCT umumiy bali bo'yicha nazorat guruhidan 22.1 ballga ustun kelganini ko'rsatdi.
- Ichki motivatsiya tashqi rag'batlantirish va majburlashga nisbatan kreativ faoliyatda ancha samarali. Kasbiy qiziqish asosida qurilgan topshiriqlar, tanlash erkinligi va jarayon natijadan muhimroq deb hisoblangan baholash tizimi ichki motivatsiyani kuchaytiradi.
- O'qituvchining kasbiy tutumi kreativlikni rivojlantirishda hal qiluvchi rol o'ynaydi. Konstruktiv muloqot, talabalar g'oyasini qabul qilish va qo'llab-quvvatlash muhiti yaratish - bu shaxsiy fazilat emas, balki o'rgatilishi va rivojlantirilishi mumkin bo'lgan kasbiy ko'nikmadir.
- Eksperimental dasturning barcha uch yo'nalish (psixologiya, pedagogika, tabiiy fanlar) bo'yicha ham samarali bo'lganligi taklif etilayotgan yondashuvning universal xarakter kasb etishini ko'rsatadi.

Amaliy takliflar sifatida quyidagilar tavsiya etiladi: oliy ta'lim muassasalarida har semestr boshida TTCT diagnostikasini o'tkazish va natijalar asosida individual kreativlik rivojlanish xaritalarini tuzish; "Psixologik xavfsizlik muhitini yaratish" mavzusida o'qituvchilar uchun semestrlik treninglar o'tkazish; kasbiy dasturlarga haftasiga kamida 2 soatlik kreativlik mashg'ulotlarini (brainstorming, design thinking, SCAMPER metodlari) kiritish;

Brainstorming (Aqliy hujum)

Bu metodning asosiy maqsadi - qisqa vaqt ichida imkon qadar ko'p miqdorda g'oyalar to'plashdir. Bu yerda sifatdan ko'ra miqdor birinchi olingan o'ringa chiqadi.

Asosiy qoidasi: Hech qanday g'oya tanqid qilinmaydi. Hatto eng "tentakrona" ko'ringan fikr ham yangi yo'nalish ochishi mumkin.

Jarayon: Ishtirokchilar navbatma-navbat o'z fikrlarini aytishadi, barcha g'oyalar yozib boriladi va faqat yakunda ular saralanadi.

Design Thinking (Dizayn-fikrlash)

Bu shunchaki "chiroyli narsa chizish" emas, balki insonga yo'naltirilgan muammolarni hal qilish strategiyasidir. U foydalanuvchining ehtiyojlarini tushunishga asoslanadi.

Ushbu metod odatda 5 ta bosqichdan iborat:

1. **Empatiya:** Foydalanuvchini tinglash va uning muammosini his qilish.
2. **Aniqlash:** Muammoni aniq shakllantirish.
3. **G'oya yaratish:** Yechimlar ustida ishlash.
4. **Prototip:** G'oyaning kichik, arzon ko'rinishini yasash.
5. **Testlash:** Foydalanuvchida sinab ko'rib, kamchiliklarni tuzatish.

SCAMPER Metodi

SCAMPER - bu mavjud mahsulot yoki xizmatni yaxshilash uchun ishlatiladigan nazorat savollari to'plamidir. Har bir harf alohida harakatni anglatadi:

Harf	Ma'nosi (Inglizcha)	O'zbekcha tavsifi
S	Substitute	Nimani almashtirish mumkin? (material, odam, jarayon)
C	Combine	Ikki yoki undan ortiq qismni birlashtirsa nima bo'ladi?
A	Adapt	Boshqa sohadagi yechimni bu yerga moslashtirish mumkinmi?
M	Modify / Magnify	Shaklni o'zgartirish yoki biror qismni kattalashtirish.
P	Put to another use	Boshqa maqsadda ishlatsa bo'ladimi?
E	Eliminate	Ortiqcha qismlarni olib tashlasak-chi?
R	Reverse / Rearrange	Tartibni o'zgartirish yoki teskarisiga qilish.

baholash tizimida jarayonni yakuniy natijaga teng huquqli mezon sifatida ko'rib chiqish.

Kelgusidagi tadqiqotlarda raqamli ta'lim muhitida kreativlikni rivojlantirish shartlarini, shuningdek, turli yosh guruhlari psixologik xavfsizlik omilining kreativlikka ta'sirini o'rganish muhim ilmiy ahamiyat kasb etadi deb hisoblaymiz.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. O'zbekiston Respublikasi. "Ta'lim to'g'risida"gi Qonun: O'RQ-637-son. - Toshkent: Adolat, 2020.
2. O'zbekiston Respublikasi Prezidenti. "O'zbekiston - 2030" strategiyasi to'g'risida: PF-158-son Farmon. 2023-yil 11-sentabr.
3. Guilford J.P. Creativity // American Psychologist. - 1950. - Vol. 5. - P. 444-454.
4. Torrance E.P. Torrance Tests of Creative Thinking. Norms-Technical Manual. - Lexington, MA: Personnel Press, 1966.
5. Amabile T.M. Creativity in Context: Update to the Social Psychology of Creativity. - Boulder, CO: Westview Press, 1996.
6. Amabile T.M. The social psychology of creativity: A componential conceptualization // Journal of Personality and Social Psychology. - 1983. - Vol. 45(2). - P. 357-376.
7. Rogers C.R. On Becoming a Person: A Therapist's View of Psychotherapy. - Boston: Houghton Mifflin, 1961.
8. Maslow A.H. Toward a Psychology of Being. 2nd ed. - New York: Van Nostrand Reinhold, 1968.
9. Bogoyavlenskaya D.B. Psixologiya tvorcheskix sposobnostey. - M.: Akademiya, 2002. - 320 b.
10. Drujinin V.N. Psixologiya obshix sposobnostey. 3-e izd. - SPb.: Piter, 2007. - 368 b.
11. Robinson K. Out of Our Minds: Learning to be Creative. 2nd ed. - Chichester: Capstone, 2011.
12. G'oziyev E.G'. Umumiy psixologiya. - Toshkent: O'qituvchi, 2010. - 528 b.
13. Davletshin M.G. Zamonaviy maktab o'qituvchisining psixologiyasi. - Toshkent: O'qituvchi, 1998. - 240 b.
14. Runco M.A., Jaeger G.J. The standard definition of creativity // Creativity Research Journal. - 2012. - Vol. 24(1). - P. 92-96.

-
- 13.00.00 Pedagogika fanlari
  - 13.00.01 Pedagogika nazariyasi. Pedagogik ta'limotlar tarixi
  - 13.00.02 Ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi (sohalar bo'yicha)
  - 13.00.03 Maxsus pedagogika
  - 13.00.04 Jismoniy tarbiya va sport mashg'ulotlari nazariyasi va metodikasi
  - 13.00.05 Kasb-hunar ta'limi nazariyasi va metodikasi
  - 13.00.06 Elektron ta'lim nazariyasi va metodikasi (ta'lim sohaları va bosqichlari bo'yicha)
  - 13.00.07 Ta'limda menejment
  - 13.00.08 Maktabgacha ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi
  - 13.00.09 Ijtimoiy pedagogika
  - 07.00.00 Tarix fanlari
  - 19.00.00 Psixologiya fanlari
  - 01.00.00 Fizika-matematika fanlari
  - 02.00.00 Kimyo fanlari
  - 03.00.00 Biologiya fanlari
  - 09.00.00 Falsafa fanlari
  - 10.00.00 Filologiya fanlari
  - 11.00.00 Geografiya fanlari

MAKTABGACHA VA MAKTAB TA'LIMI

Mas'ul muharrir: Ramzidin Ashurov

Ingliz tili muharriri: Murod Xoliyorov

Musahhih: Alibek Zokirov

Sahifalovchi va dizayner: Iskandar Islomov

2026. №4(5)

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Maktabgacha va maktab ta'limi" jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelamasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

"Maktabgacha va maktab ta'limi" jurnali 26.09.2023-yildan O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan №C-5669363 reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.
Litsenziya raqami: № 136361.

Manzirimiz: Toshkent shahar, Yunusobod tumani
19-mavze, 17-uy.